

Hurwic, Józef

"Łaurieaty Nobielewskoj premii po chemii 1901-1917 gg. Bibliograficzeskij ukazatel", W. M. Tiutiunnik, Tambow 1989 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 35/2 - 3, 418-419

1990

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dobnej Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, który mając rozległe kontakty z przedstawicielami różnych dyscyplin mógłby zachęcić ich do opracowania bądź wkładu Polaków do poszczególnych dyscyplin światowych, bądź wkładu przedstawicieli poszczególnych dyscyplin z osobna do nauki, techniki i kultury światowej.

Teresa Ostrowska
(Warszawa)

W. M. Tiutiunnik: *Łaurieaty Nobielewskiej premii po chemii 1901-1917 gg. Bibliograficzkeskij ukazatel*. Moskowskij gosudarstwiennyj institut kultury. Tambowskij filiał. Kafiedra bibliotekowiedienija i informatiki. Tambow 1989 160 ss. ilustr.

Daleko od stolicy Związku Radzieckiego w prowincjonalnym mieście rosyjskim Tambowie znajduje się skromna filia uczelni noszącej nazwę: Moskiewski Państwowy Instytut Kultury. Katedrę Bibliotekoznawstwa i Informatyki zajmuje docent Wiaczesław Tiutiunnik, z wykształcenia chemik, a z zamiłowania historyk nauki.

Dwadzieścia kilka lat temu zainteresował się on historią nagrody Nobla, osobą jej twórcy, a przede wszystkim laureatami. Zaowocowało to licznymi odczytami i publikacjami na ten temat. Wreszcie w głowie młodego pracownika nauki rodzi się pomysł stworzenia w Tambowie... międzynarodowego ośrodka informacji o nagrodzie Nobla i jej laureatach, dostępnego dla wszystkich zainteresowanych. Spotkało się to z ogólnym sceptycyzmem, było bowiem istnym porywaniem się z motyką na Słońce. Należy wziąć pod uwagę, że — nie mówiąc o innych trudnościach — bardzo źle było wtedy widziane w Związku Radzieckim korespondowanie z zagranicą, a zwłaszcza z Zachodem. Niezliczone przeszkody nie odstraszyły jednak Tiutiunnika, pełnego inicjatywy i przedsiębiorczości. Nawiązał kontakty listowne z wieloma laureatami nagrody Nobla i jej fundacją oraz z rozsianymi po całym świecie autorami książek i artykułów o laureatach. Wieloletnim wysiłkiem zgromadził pokazną bibliotekę „noblowską” oraz bogaty materiał fotograficzny i, korzystając z pomocy pracowników swojej katedry i studentów, usystematyzował posiadaną dokumentację. W kwietniu 1989 roku zorganizował w Tambowie spotkanie radzieckich autorów publikacji o tematyce noblowskiej, zapraszając również pewną liczbę osób z zagranicy. Takie konferencje, z udziałem także laureatów nagrody Nobla, mają się odtąd odbywać periodycznie w Tambowie.

Rozporządzając obfitą dokumentacją Tiutiunnik przystąpił teraz do wydania 5-tomowego informatora biograficzno-bibliograficznego poświęconego laureatom nagrody Nobla z chemii. Właśnie ukazał się pierwszy tomik obejmujący laureatów z okresu od 1901 roku (tj. od początku) do roku 1917, a ściślej mówiąc do roku 1915, gdyż w latach 1916 i 1917 nagrody z chemii w ogóle nie przyznano. Publikacja zawiera kilkunastonicowe życiorysy 16 laureatów z tego okresu (w roku 1912 nagrodę podzielono między dwie osoby) ze zwięzłą charakterystyką ich działalności naukowej. Każda biografia zilustrowana jest dość dobrym portretem rysunkowym uczonego i zaopatrzona w bibliografię jego prac (w porządku chronologicznym), które ukazały się w języku rosyjskim, oraz rosyjskich publikacji, oryginalnych lub tłumaczonych z innych języków, o danym laureacie (również w porządku chronologicznym). Część biograficzno-bibliograficzną poprzedza zwięzła historia ustanowienia nagrody, omówienie struktury i działalności fundacji Nobla oraz wyszcze-

gólnienie składu komitetu przyznającego nagrody z chemii. Ostatni rozdział stanowi „naukometryczną”, jak to nazwał autor, analizę danych zawartych w części szczegółowej. Szczególną popularnością w ZSRR, jak wynika z tego zestawienia, cieszą się Ernest Rutherford i Maria Skłodowska-Curie, a na dalszych pozycjach ulokowani są kolejno: Wilhelm Ostwald, Jacobus van't Hoff, Svante Arrhenius, Sir William Ramsay. Najuboższa jest literatura radziecka o niemieckim laureacie z 1910 roku — Ottonie Wallachu. Tiutiunnik podaje też statystykę narodowościową, wiek laureatów itp. Szczególnie interesujące są mało znane informacje o kandydatkach wysuniętych do nagrody. Okazuje się, że w omawianym okresie liczba propozycji w poszczególnych latach wahała się od 20 do 39, przy czym niektóre kandydatury powtarzały się wielokrotnie. Do pierwszej nagrody (w 1901 roku) na 20 wniosków 11 proponowało Holendra van't Hoffa, jednego z twórców chemii fizycznej i stereochemii, który też został pierwszym laureatem nagrody Nobla z chemii. Laureat nagrody w 1903 roku — Arrhenius został zaproponowany przez 13 wnioskodawców na ogólną liczbę 26. Do nagrody w 1904 roku wpłynęły 32 wnioski, z tego aż 22 razy proponowano Ramsaya, który oczywiście nagrodę otrzymał. Do nagrody w następnym roku zgłoszono maksymalną liczbę 39 wniosków, z których ponad połowa wysunęła Johanna von Baeyera. Zdziwiające, iż wśród nieuwzględnionych kandydatów znajduje się wielki Mendelejew. Jego kandydatura została powtórzona w następnym roku, również bez powodzenia: w ostatecznym głosowaniu pięcioma głosami nagrodę przyznano Francuzowi Henriemu Moissanowi, gdy na Mendelejewa padły 4 głosy, a jedna osoba wstrzymała się od głosowania. Wydzielenie wolnego fluoru i zastosowanie w chemii elektrycznego pieca łukowego były niewątpliwie wielkim wkładem Moissana do nauki, ale z perspektywy prawie stulecia bez porównania mniej doniosłym niż układ okresowy pierwiastków chemicznych. Być może, iż na decyzję komitetu nagród wpłynął fakt, że około 40 lat upłynęło od osiągnięcia Mendelejewa, a chciano nagrodzić prace nowsze.

Marginesowo zauważę, że w przedmowie do recenzowanej pracy autor dziękuje za poparcie wybitnemu radzieckiemu chemikowi organikowi — Iwanowi Knuniancowi. Czytelnika nieradzieckiego nieco śmieszy, gdy Tiutiunnik tak oto tytułuje Knunianca: Bohater Pracy Socjalistycznej, laureat Nagrody Leninowskiej i nagród państwowych ZSRR, akademik. Miejmy nadzieję, że w związku z przemianami, jakie dokonują się obecnie w ZSRR, tytułomania ta zniknie wraz z innymi pozostałościami niechlubnej przeszłości.

Książka Tiutiunnika adresowana jest do historyków nauki, naukowców, pracowników naukowych w zakresie chemii, bibliografów, bibliotekarzy i wykładowców nauk matematyczno-przyrodniczych.

W posłowie do swej książki Tiutiunnik zwraca się do czytelników z prośbą o nadsyłanie dodatkowych informacji pod — rzecz dawniej w Związku Radzieckim nie do pomyślenia — swym prywatnym adresem: W. M. Tiutiunnik, 392032 Tambow-32, ul. Miczurinskaja 124-168.

Wskutek skromnych możliwości wydawniczych tambowskiej Katedry Bibliotekoznawstwa i Informatyki cenną tę pracę wydrukowano na papierze najgorszego gatunku i kiepsko zszyto. Wydano ją w małym nakładzie 500 egzemplarzy. Wydaje się celowe, choćby z tego względu, po wydaniu pozostałych czterech tomów wznowienie łącznie całej serii w jednym tomie, w lepszej oczywiście szacie zewnętrznej. Warto również pomyśleć o wydaniu takich informatorów w innych językach.

Józef Hurwic
(Marsylia)